

Skratka, poskušali smo predočiti obilico dejstev in dejavnikov, ki v nekem pomenu zadevajo območje psihologije obeh narodov, /.../» (str. 437).

Kljub tako zastavljenim ciljem pa predstavlja osrednji problem razprave predvsem pretresanje odnosa obeh pisateljev do nacionalnega vprašanja, kakor se to pokaže pri analizi ideologij in pri preverjanju avtentičnosti zgodovine v obeh romanih.

Prav ob takšnem Druškovičevem ravnanju nam kaže izraziti pomislek. Avtor si namreč omogoči omenjeno perspektivo s proglasitvijo obeh romanov za zgodovinska romana. Ta hipoteza je vsaj za Požganico nova, vendar vrednoti avtor obe deli prav s kriteriji, ki iz nje izhajajo. Kljub temu, da je hipoteza temeljnega pomena za celotno razpravo, je žal ostala nedokazana. (Kajpada je oba romana mogoče presojati tudi s stališča njune zgodovinske avtentičnosti, vseeno pa morajo termini ohraniti svojo težo.)

Poleg tega si s takim pristopom a priori onemogočimo presojo literarnega dela v njegovi večpomenskosti. To pa pomeni, da nam je dostopen le del literarnega dela. Zato ni slučajno, da Druškovič poudarja, kako bo presojal oba romana predvsem iz filozofskih in socioloških, manj pa iz estetskih izhodišč (str. 438; pri čemer ni popolnoma jasno, od kdaj estetika ni del filozofije). Skratka, avtor se zaveda parcialnosti svoje raziskave.

Na sprejeti ravni pa Druškovič odpira zanimive razsežnosti obeh romanov. Naleti celo na probleme, ki presegajo področje literarne vede (npr. vprašanja o možnosti pisateljevega spoznanja dane družbene resničnosti, o tem, koliko se pisatelj lahko osvobodi ideoloških spon vladajočega razreda ipd.).

Podrobna analiza romana *Patrioten* ga vodi do sklepa, da je Perkonig zastopal téle misli:

1. Slovensko prebivalstvo na Koroškem zaradi svojega dolgega skupnega življenja z

Nemci nima značaja posebne narodnosti, ampak spada v nemški kulturni krog;

2. Politično je slovensko prebivalstvo na nemški strani;

3. Gibanje za nacionalno osamosvojitvev in enakopravnost ni avtohtono, ampak so ga prinesli v deželo od zunaj;

4. Jezik, ki ga govorijo koroški Slovenci, ali z deželnim nemškim imenom »Windische«, se tako razlikuje od slovenskega knjižnega jezika, da je zanje kot jezik občevanja v javnosti, zunaj domačega kroga primernejša nemščina;

5. Koroški Slovenci so zadovoljni z razmerami kakršne so v deželi, in se ne čutijo zatirane;

6. Germanizacija ni nasilna, ampak radosvoljna. Kdor zahteva kake posebne nacionalne pravice za slovensko prebivalstvo, ta ruši mir, ki je od nekdaj vladal v deželi (str. 459—463).

Seveda ni potrebno izgubljeni besed, da bi dokazali ob takšni mistifikaciji vso lucidnost in intelektualno poštenost pisca Požganice.

Sklepna ugotovitev razprave naj bi poudarila, da izhajata obe interpretaciji zgodovine iz pisateljevih ideologij. Perkonig izhaja iz ideologije nemške buržoazije, Prežih pa se je izognil napačnemu prikazovanju nacionalnega vprašanja prav zaradi marksistične interpretacije družbenih procesov, od katerih je odvisno tudi nacionalno vprašanje. Vsa Druškovičeva analiza vodi pravzaprav v takšen sklep, saj vsa dejstva stalno presoja z marksističnega stališča. Prav zato si ne znamo prav razlagati njegove sramežljivosti in prekrivanja tega sklepa proti koncu. Avtor namreč skuša prikazati vzrok Prežihove pronicljivosti v njegovi »opozicijski ideologiji« in nič več (primerjaj str. 468, 481, 486...) Tako nas pri tej sicer zanimivi študiji, moti, da avtor ne ostaja svojim nazorskim pogledom zvest v besedni formulaciji, da jih posreduje pravzaprav skozi kontekst.

Zoltan Jan
Ljubljana

NAŠA LJUDSKA MODROST V PREGOVORIH IN REKIH

Vsak narod ima nekako svoj način mišljenja in čutenja, pa se tudi na poseben način izraža, sklepa in ravna v življenju in medsebojnih družbenih odnosih. Da, tudi vred-

noti drugače, ker drugače opazuje in spoznava. Spoznanja in izkušnje mu postajajo kažipot in usmerjevalec posebnega načina življenja. Izraža jih v rekih in prego-

vorih, ki jih vpleta v svoj govor. To so zglašena ljudska pamet, bistri vložki, ki poživljajo človekovo misel in hotenje.

Veliko je ljudstev na svetu in vsako hrani v sebi zakladnico modrosti, ki jo kot veliko bogastvo in dragoceno sporoča od rodu do rodu, od naselja do naselja. Oton Zupančič poje v Dumi »krepka primera — dala bi zanj cekin«. Prevajalcem je težko izraziti miselni združek, voz, zgneten v rek ali pregovor. Levstikovega Krpana je težko prestaviti v tuj jezik, brez gosto nasute ljudske modrosti bi zgubil dokaj svoje vrednosti. Zato je prav, če ljudskim rekom, izrekom in rečenicam posvečamo več pozornosti tudi v šoli. Znati moramo ceniti njihovo pomembno in za narod značilno vrednost in izrazno obliko.

Pregovore, prilike in reke je pri nas kot prvi zbral v knjigi leta 1887 Fran Kocbek. Že v Novicah leta 1869 ugotavlja prof. Urbas, da so pregovori zaklad človeške modrosti, da so že stari Arabci imenovali pregovore »cvet jezika«, Lahi »narodno šolo«, Španci »dušno zdravilo«, Nemci pa »zaklad jezika«. Znani modrec Herder, ki je vplival tudi na naše romantike, je videl v pregovorih ogledalo narodovega mišljenja, ki bolj odkriva narodov značaj kot dolge pripovedi. Vsak narod jih premore na tisoče in sam Salomon jih je znal kar tri tisoč. Vsebujejo bistrost razuma, zdrav humor z bogatimi izkušnjami ter običaji in pravnost.

Pred 35 leti so v založbi Mohorjeve družbe izšli *Slovenski pregovori, reki in prilike*, ki sta jih zbrala in po abecedi njihovih začetnic razporedila Fran Kocbek in Ivan Šašel. Omenjena je delitev pregovorov in rekov na slovenske in na tiste, ki so sprejeti od drugih. Torej bi mogli ločiti domače, tuje in ponašenke, kakor pri besednih izrazih. Pri domačih ločimo vsesplošne in pokrajinske, pa še to, koliko so ti pregovori in reki med ljudstvom danes živi, koliko pa so že redki ali celo izumrli.

Naši pregovori imajo posebne oblike in lastnosti. Iz reki ugotavljajo resnico naravnost ali v priliki. Npr.: *Proti toku se ne da plavati*. Lahko pa so povezani s kakim dogodkom, npr. *Vsaka stezica popelje v Rim*. ... Slovenski pregovori se lahko merijo z drugimi, vsaj kar se tiče oblike in načina posplošitve. Npr. *Dokler lipa cvete, ji ne manjka čebel; Brez muke ni moke; Drži se novega pota in starega prijatelj!*

Omeniti je treba zgodovinski in znanstveni, narodopisni pomen slovenskih pregovorov, saj nekateri spominjajo na starinska, že

pozabljena verovanja in navade, npr. *Drži se kot lipov bog. Gost v hišo, Bog v hišo*. Predvsem pa je treba naše ljudske pregovore in reke razporediti po vsebinskih in pomenskih skupinah, saj po abecednem redu razvrščeni ne dajejo potrebne razvidnosti in uporabnosti. Treba je določiti kako petdeseterico življenjskih področij ali izsekov ter pojmovnih enot, okoli katerih moremo nanizati vse miselne različice in odtenke — te pa lahko po abecednem redu. Take miselne skupine pregovorov bi uvrstili pod zaglavja, kot: Življenje, Živali, Značajnost, Pametno ravnanje, Rastline, Dom in družina, Družbeni odnosi, Človek, Čas, Prostor, Mere in načini, Zemlja, Kmet, Delavnost, Pravo, Snov, Praznoverje, Bogastvo, Sreča-nesreča, Primerjave, Nasprotja, Starost, Zdravje-bolezen-smrt, Prehrana, Otopelost, Zaupanje, Sramežljivost, Mož in žena, Počitek, Koristnost, Sredstva, Občestvenost, Doslednost, Hinavstvo, Zabava, Nespamet, Vzgoja, Sočutje, Hrepenenje, Učenje, Zavestnost, Razvade, Pomanjkanje, Precenjevanje, Zunanost, Nasilje, Zakonitost, Enotnost, Trdnost ... itd.

Seveda je treba dopustiti možnost nadaljnega razvoja in izbora. Pridno je treba pobrskati po vseh kotih in pokrajinah, kjer prebiva naš človek, in v tiskih vse od Trubarja naprej. Že doslej so znane objave naslednjih snovi in vsebin: Vreme, meseci, prazniki, sadje, živali, odnos do živali, pijanstvo, berači, uboštvo, dolg in dolžniki, skopuhi, napuh, odnos do staršev, dobrotljivost in lenobnost, ogenj, žito, petje, soline ...

Nekateri nabiralci so objavili krajevne pregovore, te bi bilo treba pregledati in dopolniti. Tako je že leta 1857 v Novicah Janez Bilc objavil Narodne prislovice iz Bistriške doline, Josip Freuensfeld je v Kresu objavil Narodno blago s Štajerskega, reki in pregovori; dalje je Pregovore iz Bele krajine zbral Gojko Lavoslav Gorenjec še pred Šašljevim Belokranjskimi pregovori v Drobntnicah, Belokranjskimi pregovori in reki v Domu in svetu, od 1888 do 1922, ter Belokranjskimi pregovori in reki v Mladiki, potem pa še njegovimi Dolenjskimi pregovori in reki. Poznamo tudi Kremplove Prislovice štajerskih Slovencev v Novicah. Še prej pa so zapisani Kranjski pregovori Janeza Miheliča, leta 1780, kar navaja tudi J. P. Šafárik v svoji Zgodovini južnoslovanskih literatur, vendar se ta zbirka ni ohranila. Vilko Novak je za Šašljevo in Kocbekovo zbirko nabral po raznih virih prekmurske pregovore. Potepan-Škrilec je zbral za Novice Notranjske pregovore in

reke. Prav tako je v Novicah Janez Tomšič priobčil Vinične prislovice, J. Volčič pa Prislovice iz Istre. Tudi Glasnik je prinesel njegove Prislovice in reke iz Istre, vendar so bolj hrvatski kot slovenski. Nekaj koroških pregovorov in rekov je priobčil tudi celovski Slovenski vestnik (npr. leta 1969). Nekaj primorskega narodnega blaga bi našli v Erjavčevem prispevku Iz popotne torbe. Nabožne pregovore je priobčil Šašel v Mladiki pod naslovom Bog v slovenskih pregovorih in prilikah, o vzgoji in verski vzgoji jih ima tudi Slomšek (Knjiga o Slomšku, 1962) in Ivan Štrukelj je v Slovenskih večernicah, MD, 39. zv. Za Kostel in okolico je pregovore zbral Jože Gregorič, treba pa bi bilo isto opraviti še za mnoge druge narečne koticke našega naroda.

Učinek reka tiči navadno na koncu. Vrsta pregovorov zida na besednih in miselnih igrah. Imamo tudi reke brez smisla, pa vendar podajajo življenjsko modrost, včasih brez šaljivega priokusa. Mnogi pregovori in reki ne potrebujejo nobene razlage, medtem ko nekateri izražajo kaj čisto prenesenega in prispodobnega.

Treba bi bilo ugotoviti tudi okolje, življenjski prostor pregovorov. Gre za vsebinsko

razložitev. Prvotni vir in svet ter zarišče rekov je kmečko in delavniško okolje našega človeka s podeželja. Tehnične novosti, ki so kmetu postale življenjska potreba, so to že občno spremenile. Kadar ljudstvo živali povezuje s tipičnimi lastnostmi, se iz basni izluščijo reki in pregovori, često pa samo šaljive in kritične opazke o ljudeh in njih slabostih.

Pregovori in reki niso namenjeni le zabavi, ampak tudi pouku, saj posegajo s svojimi vsakdanjimi skušnjami v naše ravnanje vzgojno in izobraževalno. Vendar nimajo le poučnih in vzgojnih ciljev, ampak tudi izpričujejo, kako se v njih kaže življenjska skušnjava in modrost.

Seveda pa se bo prelom časa, ki ga danes doživljamo, čutil nedvomno tudi na tem področju. Zarisa bo ločnico med »nekoč« in med »zdaj«. Medtem ko staro zahaja in se pozablja, čeprav hrani — vsaj simbolično — še veljavo, pa novi, tehnični svet poraja novo — tudi ljudsko — modrost z novimi izraznimi veljavnostmi. Ta modrost ni več samobitno značilna prav za nas, ker je bolj vsesplošna, mednarodna. Prinaša nove skušnje, novo mišljenje in čutenje.

Ethn Boje
Ljubljana

NOVI SOVJETSKI UČBENIK RUŠČINE ZA TUJCE

Novi učbenik* je rezultat večletnega iskanja najboljše metode, po kateri naj bi se tujci učili ruščine. Sestavljen je iz treh delov: knjige za učence (224 strani), priročnika za učitelja (200 strani) in petih gramofonskih plošč.

Osnovni del učbenika je knjiga za učence. Razdeljena je na trideset lekcij, ki naj bi jih obdelali v 100—120 urah. Knjiga je bogato ilustrirana, kot pač zahteva avdiovizualni pristop. Podobe pa imajo poleg svojega osnovnega namena, semantizirati besedilo, še enega: ustvarijo naj situacije, ki spodbujajo učence k samostojnemu delovanju, obenem pa dajejo učitelju možnosti za številne vaje. In še tretjo nalogo so dali avtorji podobam v tej knjigi: približajo naj učencu deželo, katere jezik se učijo. Zato so vse podobe zelo »ruske«. Včasih celo na škodo razumljivosti, kot npr. pri podobi za značilno rusko igro »gorodki«, ki je v tujini skoraj popolnoma neznana.

Prikupna zunanost, veliko podob pa tudi vrsta ugank in drugih nalog, ki jih je treba rešiti, bo otroke od 9. do 12. leta (tem je učbenik predvsem namenjen) prav gotovo pritegnila, tako da bodo gledali na knjigo manj »šolsko«.

Slovnično gradivo, ki ga daje učbenik, obsega pri sintaksi približno devetdeset stavčnih vzorcev. Morfologija in leksika sta podrejeni triindvajsetim temam ter 350 besedam, kolikršen je besedni zaklad knjige. Ob koncu je slovarček razložen v štirih jezikih: angleščini, francoščini, nemščini in španščini.

Pouk cirilice je zasnovan na načelu od glasu k znamenju, saj se avtorji spričo namena knjige niso mogli opreti na nobeno določeno pisavo. Začeli so pri tistih glasovih, ki jih vsi jeziki najlažje ločijo »m«, »n«, »a« in »o«.

Prava vrednost učbenika je v priročniku za učitelja. Vseh trideset lekcij so skrbno metodično obdelali in jih razdelili na enote

* M. Vjatjutnev, A. Kočetova, L. Vohmina: Russkij jazyk I. Audiovizual'nyj kurs dlja zarubežnyh škol. »Pedagogikae, Moskva 1971.